

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Loretánské nám. 5, 118 00 Praha 1
tel.: +420 224 182 310, fax: +420 224 183 029
email: okp_sekretariat@mzv.cz

V Praze dne 28. listopadu 2014

PÍSEMNÉ VYJÁDŘENÍ

předkládané v souladu s článkem 23 Protokolu o Statutu Soudního dvora Evropské unie

ČESKOU REPUBLIKOU

zastoupenou panem Martinem Smolkem, paní Soňou Šindelkovou a panem Jiřím Vláčilem

ve věci **C-377/14**

Radlinger a Radlingerová

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou Soudnímu dvoru předložil na základě článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie český *Krajský soud v Praze* dne 7. srpna 2014.

Česká republika předkládá k výše uvedené věci následující písemné vyjádření:

1 SKUTKOVÝ RÁMEC PŘÍPADU A ŘÍZENÍ PŘED VNITROSTÁTNÍM SOUDEM

1 V podrobnostech sporu Česká republika odkazuje na text předkládacího rozhodnutí.

2 RELEVANTNÍ USTANOVENÍ VNITROSTÁTNÍHO A UNIJNÍHO PRÁVA

2 Česká republika odkazuje na relevantní ustanovení vnitrostátního a unijního práva uvedená v předkládacím rozhodnutí.

3 PŘEDBĚŽNÉ OTÁZKY PŘEDLOŽENÉ SOUDNÍMU DVORU

3 Soudnímu dvoru byly předloženy následující otázky:

1) *Brání čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách a čl. 22 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice 87/102/EHS, popř. jiná ustanovení práva EU na ochranu spotřebitele:*

- *koncepti zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění zákona č. 185/2013 Sb., která umožňuje soudu přezkoumávat pravost, výši nebo pořadí uspokojení pohledávky pocházející ze spotřebitelských vztahů jen na základě incidenční žaloby podané insolventním správcem, některým věřitelem nebo (za shora uvedených omezení) dlužníkem (spotřebitelem)?*
- *ustanovením, která v rámci vnitrostátní úpravy insolventního řízení omezují právo dlužníka (spotřebitele) vyvolat soudní přezkum přihlášené pohledávky věřitelů (dodavatelů, resp. poskytovatelů) jen na případy, kdy je schváleno řešení úpadku spotřebitele formou oddlužení, a v rámci toho jen ve vztahu k nezajištěným pohledávkám věřitelů, přičemž v případě vykonatelných pohledávek přiznaných rozhodnutím příslušného orgánu jsou námitky dlužníka dále omezeny jen na možnost tvrdit zánik či promlčení pohledávky, jako je tomu v případě úpravy obsažené v ustanoveních § 192 odst. 3 a § 410 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona?*

2) *V případě kladné odpovědi na otázku č. 1: Je soud v řízení o přezkoumání pohledávky ze spotřebitelského úvěru povinen přihlédnout i bez námítky spotřebitele z moci úřední k nesplnění informačních povinností poskytovatele úvěru podle čl. 10 odst. 2 směrnice o spotřebitelském úvěru a vyvodit z toho důsledky stanovené vnitrostátním právem v podobě neplatnosti smluvních ujednání?*

V případě kladné odpovědi na otázku č. 1 nebo 2:

3) *Mají shora aplikovaná ustanovení směrnic přímý účinek a nebrání jejich přímé aplikaci skutečnost, že je vyvoláním incidenčního sporu soudem z moci úřední (popř. z hlediska vnitrostátního práva nepřipustným přezkumem pohledávky na základě neúčinného popření ze strany dlužníka – spotřebitele) zasahováno do horizontálního vztahu mezi spotřebitelem a dodavatelem/poskytovatelem?*

4) *Jaká částka představuje „celkovou výši úvěru“ podle čl. 10 odst. 2 písm. d) směrnice o spotřebitelském úvěru a jaké částky vstupují jako „částky čerpání“ do výpočtu roční procentní sazby nákladů (RPSN) podle vzorce uvedeného v příloze I směrnice o spotřebitelském úvěru, jestliže je ve smlouvě o úvěru formálně přislíbeno poskytnutí určité finanční částky, avšak je současně sjednáno, že již v okamžiku vyplacení úvěru budou v určitém rozsahu oproti takové částce započteny pohledávky poskytovatele úvěru z titulu poplatku za poskytnutí úvěru a z titulu první (popř. následujících) splátek úvěru, takže takto započtené částky reálně nejsou vůbec vyplaceny spotřebiteli, resp. na jeho účet, a zůstávají po celou dobu v dispozici věřitele? Má zahrnutí takových reálně nevyplacených částek vliv na výši vypočtené RPSN?*

Bez ohledu na odpověď na předchozí otázky:

5) *Je třeba při posouzení, zda výše sjednaného odškodného je nepřiměřená ve smyslu bodu 1 písm. e) přílohy ke směrnici o nepřiměřených podmínkách hodnotit kumulativní účinek všech sankčních klauzulí, tak jak byly sjednány, bez ohledu na to, zda věřitel skutečně trvá na jejich plné úhradě a bez ohledu na to, zda některé z nich mohou být považovány z hlediska norem vnitrostátního práva za neplatně sjednané, nebo je třeba přihlížet jen k celkové výši reálně uplatněných a uplatnitelných sankcí?*

6) *Je v případě zjištění zneužívající povahy smluvních sankcí nutné neaplikovat každou z těchto dílčích sankcí, jež teprve ve svém souhrnu vedly soud k závěru o nepřiměřenosti výše odškodného ve smyslu bodu 1 písm. e) přílohy ke směrnici o nepřiměřených podmínkách, nebo jen některé z nich (a v tom případě podle jakého klíče)?*

4 STANOVISKO ČESKÉ REPUBLIKY K PŘEDLOŽENÝM PŘEDBĚŽNÝM OTÁZKÁM

4.1. Úvodní poznámky

4 Otázky položené předkládajícím soudem se týkají tří věcných pochybností:

5 **Zaprvé**, brání unijní právo tomu, aby spotřebitel a soud nemohli v konkrétním typu řízení zpochybnit, potažmo přezkoumat pohledávku věřitele ze spotřebitelského úvěru co do porušení unijních směrnic na ochranu spotřebitele (první a druhá otázka)?

6 **Zadruhé**, jak má být správně vypočtena roční procentní sazba nákladů spotřebitelského úvěru, když je část poskytnutých prostředků přímo započtena na odměnu věřitele (čtvrtá otázka)?

7 **Zatřetí**, je třeba přiměřenost více kumulativních sankčních klauzulí posuzovat a vyvodit případné důsledky jednotlivě nebo v souhrnu (pátá a šestá otázka)?

8 Těmto otázkám předchází obecná pochybnost, zda lze vůbec unijní směrnice na ochranu spotřebitele přímo aplikovat v horizontálním vztahu mezi spotřebitelem a věřitelem (třetí otázka). Touto otázkou je třeba se zabývat přednostně, jelikož na ní závisí potřeba řešit otázky ostatní.

4.2. *Ke třetí otázce*

- 9 Třetí otázkou se předkládající soud táže, zda lze unijní směrnice na ochranu spotřebitele přímo aplikovat v horizontálním vztahu mezi spotřebitelem a věřitelem.
- 10 Tato pochybnost se skutečně nabízí. Podle judikatury Soudního dvora má totiž vnitrostátní soud v řízení mezi spotřebitelem a podnikatelem určité povinnosti¹ vyplývající přímo ze směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“). Výkon těchto povinností však může výsledek řízení výrazně ovlivnit, což odporuje zákazu přímého účinku směrnic ve vztazích mezi jednotlivci, který rovněž vychází z judikatury Soudního dvora.²
- 11 Lze mít za to, že podle Soudního dvora uvedené povinnosti vnitrostátních soudů nejsou v rozporu se zákazem přímého účinku směrnice ve vztazích mezi jednotlivci. V opačném případě by totiž tyto povinnosti v praxi nemohly být vůbec realizovány, čímž by celá linie judikatury Soudního dvora ztrácela smysl – výklad unijních pravidel v dotčených věcech by totiž neměl žádný vliv na posouzení sporů v původních řízeních, což by předběžné otázky v těchto případech (i v této věci) činilo ryze hypotetickými, a tedy nepřipustnými.
- 12 Česká republika proto navrhuje, aby Soudní dvůr tuto otázku výslovně vyjasnil, jelikož dosavadní stav způsobuje potíže v aplikační praxi a vede k nežádoucí právní nejistotě.

4.3. *K první a druhé otázce*

- 13 Prvními dvěma položenými otázkami se předkládající soud v zásadě táže, zda unijní právo brání tomu, aby spotřebitel a soud nemohli v konkrétním typu řízení zpochybnit, potažmo přezkoumat pohledávku věřitele ze spotřebitelského úvěru z hlediska porušení unijních směrnic na ochranu spotřebitele, zejména směrnice 93/13 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru (dále jen „směrnice 2008/48“).
- 14 Česká republika je přesvědčena, že z hlediska směrnice 93/13 je tato otázka již dostatečně vyjasněna judikaturou Soudního dvora,³ tudíž není třeba se k ní dále vyjadřovat.
- 15 Z hlediska směrnice 2008/48 je zapotřebí zdůraznit, že tato směrnice nestanoví konkrétní podobu sankcí za porušení povinností této směrnice věřitelem, ale podobu těchto sankcí ponechává na vnitrostátních právních rádech s tím, že sankce mají být účinné, přiměřené

¹ Zejm. rozsudek *Sánchez Morcillo a Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, bod 24 a citovaná judikatura.

² Viz např. rozsudek *Domínguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 37 a citovaná judikatura.

³ Viz rozsudek *Sánchez Morcillo a Abril García*, EU:C:2014:2099, body 26 až 28, bod 50 a citovaná judikatura.

a odrazující.⁴ Směrnice 2008/48 tedy – na rozdíl od směrnice 93/13 – zejména nepožaduje, aby tyto sankce měly soukromoprávní povahu, například v podobě neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru či v podobě nevymahatelnosti některých nároků z této smlouvy vůči spotřebiteli. Ustanovení směrnice 2008/48 tedy nemohou mít přímý účinek v tom smyslu, že by z nich vyplývala konkrétní sankce za porušení povinností této směrnice věřitelem či nutnost jejího uplatnění vnitrostátním soudem.

16 Lze doplnit, že z jiných unijních směrnic na ochranu spotřebitele pro posuzovanou věc nevyplývají žádné důsledky.

4.4. Ke čtvrté otázce

17 Ve čtvrté otázce se předkládající soud ptá, jaká částka představuje „celkovou výši úvěru“ podle čl. 10 odst. 2 písm. d) směrnice 2008/48 a jaké částky vstupují jako „částky čerpání“ do výpočtu roční procentní sazby nákladů (RPSN) podle vzorce uvedeného v příloze I směrnice 2008/48, jestliže je ve smlouvě o úvěru formálně přislíbeno poskytnutí určité finanční částky, avšak je současně sjednáno, že již v okamžiku vyplacení úvěru budou v určitém rozsahu oproti takové částce započteny pohledávky poskytovatele úvěru z titulu poplatku za poskytnutí úvěru a z titulu první (popř. následujících) splátek úvěru, takže takto započtené částky reálně nejsou vůbec vyplaceny spotřebiteli, resp. na jeho účet, a zůstávají po celou dobu v dispozici věřitele. Dále se předkládající soud dotazuje, zda má zahrnutí takových reálně nevyplacených částek vliv na výši vypočtené RPSN.

18 K tomu je třeba nejprve uvést, že existují dva možné postupy k určení celkové výše spotřebitelského úvěru a celkových nákladů spotřebitelského úvěru v případě, kdy je na uhrazení části nákladů spotřebitelského úvěru poskytnut spotřebiteli úvěr. Oba tyto postupy jsou z matematického hlediska rovnocenné a dávají při výpočtu RPSN stejný výsledek.

19 Česká republika níže přiblíží podstatu obou správných, resp. možných postupů určení celkové výše a celkových nákladů spotřebitelského úvěru, jakož i uvede pro srovnání zjevně nesprávnou variantu výpočtu RPSN.

Správný výpočet – varianta I

20 V prvním případě je do částky představující celkovou výši spotřebitelského úvěru dle čl. 3 písm. l) směrnice 2008/48, tj. na levou stranu rovnice RPSN (dle Přílohy 1 tamtéž)

⁴ Viz rozsudek *LCI. Le Crédit Lyonnais*, C-565/12, EU:C:2014:190, body 43 až 45.

zahrnut i úvěr na poplatky, jejichž podstatou je typicky odměna zprostředkovateli úvěru. Tento úvěr na poplatky je následně splácen splátkami společně s úvěrem na vlastní předmět financování (zboží, službu). Tím, že se jedná o poplatek, vstupuje jeho výše v okamžiku jeho naúčtování spotřebiteli i do celkových nákladů spotřebitelského úvěru, tj. na pravou stranu rovnice RPSN.

Správný výpočet – varianta II

- 21 Ve druhém případě je do částky představující celkovou výši spotřebitelského úvěru podle čl. 3 písm. l) směrnice 2008/48, tj. na levou stranu rovnice RPSN (dle Přílohy 1 tamtéž), zahrnuta pouze hodnota té části úvěrem poskytnutých prostředků (jistiny), která je užitá na financování plnění, která přináší dlužníkovi reálnou protihodnotu (tj. užitek z pořízeného zboží/služby, úhradu existujícího závazku apod.).
- 22 Matematicky tak vznikají dvě varianty výpočtu, které vedou ke stejné hodnotě RPSN, avšak liší se z hlediska vykazované výše úvěru (čerpání) a celkových nákladů úvěru:
- 1) ve variantě I se takový poplatek promítne do zápisu vzorce RPSN jako:
 - a) součást čerpání úvěru
 - b) jednorázový náklad vznikající v okamžiku čerpání úvěru
 - c) pravidelný náklad v podobě části sjednané splátky úvěru
 - 2) ve variantě II (mj. postup dle doporučení EK⁵) se pak poplatek ve vzorci odráží pouze ve smyslu písmene c) varianty I.
- 23 Tyto postupy lze demonstrovat na příkladu, kdy je sjednáván spotřebitelský úvěr, jehož účelem je financování koupě ojetého vozidla v ceně 150 tis. Kč. Při sjednané úrokové sazbě 19,4 % a poplatku za zprostředkování úvěrové smlouvy ve výši 10 tis. Kč, který má dlužník hradit v rámci sjednaných pravidelných splátek (celkově 36), požaduje věřitel měsíční splátku ve výši 5 900,- Kč.
- 24 V takovém případě je pak zápis vzorce RPSN dle varianty I (předpokládáme-li, že první splátka je hrazena přesně po měsíci od prvního a současně posledního čerpání úvěru) následující:

⁵ Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of charge.

$$150\,000\text{ Kč} + 10\,000\text{ Kč} = 10\,000\text{ Kč} + \sum_{l=1}^{36} \frac{5\,900\text{ Kč}}{(1 + RPSN)^{\frac{l}{12}}}$$

25 V případě postupu podle dle varianty II bude zápis vzorce RPSN pro výše uvedený příklad následující:

$$150\,000\text{ Kč} = \sum_{l=1}^{36} \frac{5\,900\text{ Kč}}{(1 + RPSN)^{\frac{l}{12}}}$$

Nesprávný výpočet – varianta III

26 V praxi se lze rovněž setkat s jednoznačně nesprávným postupem výpočtu, který na straně jedné navyšuje o daný poplatek celkovou výši spotřebitelského úvěru (čerpání), avšak na straně celkových nákladů spotřebitelského úvěru se promítá pouze v pravidelných splátkách. V limitní situaci – např. při „úvěru na poplatek“ ve výši přesahující cenu pořizovaného (a úvěrem rovněž financovaného) zboží či služeb a současně marginálně úročeného – by pak mohlo dojít k situaci, že hodnota RPSN bude extrémně nízká (blíží se nule), přestože náklady dlužníkovi objektivně vznikají. Tímto mechanismem tedy může věřitel hodnotu RPSN před klientem podhodnocovat, a RPSN pak neplní svou informační funkci ohledně ceny úvěru.

27 Nesprávný postup při řešení výše uvedeného modelového příkladu:

$$150\,000\text{ Kč} + 10\,000\text{ Kč} = \sum_{l=1}^{36} \frac{5\,900\text{ Kč}}{(1 + RPSN)^{\frac{l}{12}}}$$

28 Česká republika nepreferuje žádnou z uvedených správných variant. Má nicméně za to, že je žádoucí, aby prostřednictvím výkladu pojmu „celková výše úvěru“ byl Soudním dvorem sjednocen postup výpočtu RPSN, resp. vykazování veličin, které do výpočtu RPSN vstupují (výše spotřebitelského úvěru a celkové náklady spotřebitelského úvěru), tedy aby bylo určeno, který z postupů uvedených výše jako varianty I a II se uplatní (případně za jakých podmínek mohou být uplatňovány obě) a jaký postup by měl být považován za (vždy) nesprávný.

29 Posouzení správnosti RPSN a dalších uváděných údajů v posuzované věci pak náleží v závislosti na odpovědi Soudního dvora předkládajícímu soudu.

4.5. K páté a šesté otázce

- 30 Pátou a šestou otázkou, které je třeba přezkoumat společně, se předkládající soud v zásadě ptá, zda je nutno při posuzování nepřiměřenosti výše odškodného ve smyslu bodu 1 písm. e) přílohy směrnice 93/13 brát v úvahu kumulativní účinek všech sankcí, nebo postačí zohledňovat pouze ty, které jsou reálně uplatněné či uplatnitelné, a zda je následně v případě zjištění nepřiměřenosti výše odškodného nutno neaplikovat každou z dílčích sankcí, které ale teprve ve svém úhrnu vedou k nepřiměřené výši odškodného, nebo postačí neaplikovat jen některé z nich.
- 31 Česká republika je přesvědčena, že je nutno při posuzování nepřiměřenosti výše odškodného vycházet vždy jen z kumulativního účinku sankcí, a to bez ohledu na to, zda jsou reálně uplatněné či uplatnitelné.
- 32 Zaprvé, samotná směrnice 93/13 v čl. 4 stanoví, že se nepřiměřenost posuzuje mimo jiné s ohledem na všechny další podmínky smlouvy. To znamená, že nelze jednotlivá sankční ustanovení ve smlouvě posuzovat izolovaně.
- 33 I v jiných oblastech se směrnice nespokojuje jen s izolovaným posuzováním jednotlivých smluvních ustanovení. Například u posuzování toho, zda byla podmínka sjednána individuálně, vyžaduje čl. 3 odst. 2 směrnice 93/13 rovněž celkové posouzení smlouvy.
- 34 Zadruhé, účelem směrnice 93/13 je zajistit ochranu spotřebitele. Dosažení tohoto cíle by však bylo nepochybně ohroženo, pokud bychom posuzovali každé sankční ustanovení zvlášť, a nikoliv pouze v jejich souhrnu. Takovýto postup by totiž vedl k ryze formalistickému posouzení sankčních ustanovení, která by sice jednotlivě nevedla k nepřiměřené výši odškodného, i když by v celkovém souhrnu výše odškodného nepřiměřenou byla. Vzhledem k dopadu výše odškodného na spotřebitele je totiž lhostejné, zda je odškodné rozděleno do několika sankcí, které jednotlivě nepřiměřené nejsou, jelikož pro spotřebitele je rozhodující celková výše odškodného, které by musel zaplatit.
- 35 Česká republika je dále přesvědčena, že pokud sankce ve svém úhrnu vedou k nepřiměřené výši odškodného, je nutno je neaplikovat všechny, a to bez ohledu na to, zda jsou reálně uplatněné či uplatnitelné.
- 36 Zaprvé, jelikož je nutno při posuzování nepřiměřenosti výše odškodného vycházet z kumulativního účinku sankcí, jak bylo objasněno výše, je zároveň nutno neaplikovat všechny sankce.

- 37 Jde totiž o situaci, kdy jednotlivé sankce nepřiměřené nejsou, ale teprve ve svém úhrnu představují nepřiměřenou výši odškodného, a tím pádem musí být neaplikovány rovněž souhrnně.
- 38 Zadruhé, pokud by Soudní dvůr došel k opačnému závěru, tedy že nelze brát v potaz kumulativní účinek sankcí, ale postačí posuzovat jednotlivé sankce zvlášť, upozorňuje Česká republika na potíž vztahující se k problematice výběru sankce, která by nebyla aplikována. Nelze totiž objektivně určit, která sankce by neměla být aplikována, když všechny, pokud bychom je posuzovali odděleně, nepřiměřenými nejsou, a tudíž z pohledu posuzování přiměřenosti mezi nimi není žádného rozdílu. Směrnice 93/13 v tomto ohledu žádné vodítko nenabízí.
- 39 V neposlední řadě Česká republika dodává, že nutnost vycházet z kumulativního účinku, resp. nutnost neaplikovat všechny sankce, nemůže být ovlivněno tím, zda jsou sankce reálně uplatněné či uplatnitelné.
- 40 Směrnice 93/13 totiž definuje nepřiměřené smluvní podmínky objektivně, a tak nemůže být samotné posouzení nepřiměřenosti sankce, resp. důsledky pramenící z této nepřiměřenosti odvislé od subjektivních okolností, jakým je např. rozhodnutí věřitele, zda hodlá sankci uplatnit.
- 41 Pokud by se při posuzování přiměřenosti výše odškodného braly v úvahu pouze reálně uplatněné či uplatnitelné sankce, vedlo by to k řetězení sporů, kdy nejdříve věřitel sankci uplatnit nehodlal, a tudíž by takováto sankce nebyla zohledněna, posléze by však věřitel své rozhodnutí změnil a sankci by uplatnil, což by vyvolalo potřebu sankční ustanovení znovu posoudit s tím, jak by uplatnění sankce ovlivnilo posouzení přiměřenosti výše odškodného.
- 42 Takovýmto přístupem by byla navíc zpochybněna i právní jistota spotřebitele.
- 43 Na základě výše uvedeného navrhuje Česká republika Soudnímu dvoru, aby na pátou a šestou otázku odpověděl tak, že při posuzování nepřiměřenosti výše odškodného je třeba vycházet vždy jen z kumulativního účinku sankcí, a to bez ohledu na to, zda jsou reálně uplatněné či uplatnitelné. Pokud sankce ve svém úhrnu vedou k nepřiměřené výši odškodného, je nutno vyloučit aplikaci všech, a to bez ohledu na to, zda jsou reálně uplatněné či uplatnitelné.

5 ODPOVĚĎ, KTEROU ČESKÁ REPUBLIKA SOUDNÍMU DVORU NAVRHUJE

Směrnici Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách je třeba vykládat v tom smyslu, že při posuzování nepřiměřenosti výše smluvně stanoveného odškodného je třeba vycházet vždy jen z kumulativního účinku sankcí, a to bez ohledu na to, zda jsou reálně uplatněné či uplatnitelné. Pokud sankce ve svém úhrnu vedou k nepřiměřené výši odškodného, je nutno vyloučit aplikaci všech, a to bez ohledu na to, zda jsou reálně uplatněné či uplatnitelné.

Jiří Vláčil

Zmocněnec pro zastupování
České republiky před Soudním dvorem EU

Soňa Šindelková

Zmocněnkyně pro zastupování
České republiky před Soudním dvorem EU

Martin Smolek

Vládní zmocněnec pro zastupování
České republiky před Soudním dvorem EU